

Pécsi Tudományegyetem

„Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

Fehér Ágota

**Tehetséggondozás a Debreceni Református Kollégium
Gimnáziumának történetében**

1873–1944 között

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezetők:

Dr. habil. Bálint Ágnes – Dr. Ács Marianna
egyetemi docens adjunktus

Pécs

2023

Bevezetés

A Debreceni Református Kollégium mint „az ország iskolája” (Bölcskei 2006:7) iskolarendszerünk kivételes példája: diákjai több száz éves hagyományra építkező szellemisége nyomán kaphatnak támaszt legjobb képességeik kibontakoztatásához. Az intézményben mindvégig „a tehetséget és a szorgalmat szem előtt tartó biblikus pedagógiai értékrend” (Bölcskei 2006: 7) bontakozott ki, amelyre építve a tudomány, a kultúra és más szakterületek nagyjai érthettek el életükben jelentősebb eredményeket.

A Kollégium diákjai tanulmányi eredményességük által is gyarapították az iskola hírnevét, kitaró elköteleződésük pedig meggazdagíthatta a közösség lelki erőforrásait is. A több száz év történelmi viszontagságai úgy az egyén, mint az intézmény számára egyúttal további megerősítést is magukban hordoztak: hitük támasza, a Gondviselés áldása nélkül nem válhatott volna lehetségessé a megmaradás, főként a kiváló eredményesség. A tanító is teljesebben szolgálhatja hivatását, ha egyúttal a Biblia üzeneteire építő tanítvány is marad mindvégig.

A Debreceni Református Kollégium „nemes szépségű homlokzatán külsőleg is, belső hivatásának megfelelőleg is, oly szerencsésen megfér egymás mellett a rejtőző szerénység s a tiszteletbresztő, komoly nagyvonalúság” (Zsigmond 1937: 3). S e homlokzat hűen nyújt értékes útmutatást a legjobb képességek kibontakoztatásához: „Orando et laborando!”

Disszertációmban a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának tehetséggyondozó tevékenységeit kutatom. Neveléstörténelmi szakirodalmak mellett elsődleges forrásokra építve célom a nyolcosztályos gimnáziumi rendszer intézményben történő bevezetésétől annak 1944-ig tartó „fénykoráig” (Győri L. 2013: 75) terjedő időszak intézménytörténelmi meghatározói nyomán megvizsgálni a tehetség fogalomköréhez való viszonyulást, valamint a Gimnázium tehetséggyondozó tevékenységeinek sajátosságait. Az intézmény szellemiségét tekintve mindez megmutatkozik a fegyelmezetség elvárásában, az egyéni elköteleződés által feladatok minél magasabb szintű, minőségi megvalósításának támogatásában. Ezen túl a diákok személyes érdeklődési köréhez kapcsolódóan is lehetőség nyílik a kibontakozásra különböző önképzőkörök közösségeiben, ahol a hasonló érdeklődésűek egymást is lelkesítik, inspirálják. Mindezek nyomán kutatásomban kiemelten tekintek a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának önképzőköri tevékenységeire, működésük sajátosságaira és eredményességük háttérében megragadható eszköztárakra. A gimnáziumi ifjúsági egyesületek köréből az Ifjúsági Gyülekezet példája célzottan is kifejezi a tanulmányi eredményesség és a hitbeli érintődés összefonódását, egymást gyarapító szerepét.

Szabó Lőrinc az intézmény diákjaként közvetlenül megtapasztalhatta a Debreceni Református Kollégium oktató-nevelő tevékenységeinek megtartó, s egyúttal alkotói kibontakozást megsegítő szellemiségét, *Egérfogó* című versében így ír minderről: „egy okos egérfogó szabadságában éltünk, tudva csak, de alig érezve a rácsokat.” (Szabó 1945–1957) Kutatásom során ennek a kereteket és szabadságot egyaránt biztosító szellemiségnek sajátosságait és tehetségek megmutatkozásában betöltött szerepét vizsgálom intézménytörténelmi vonatkozásban: a tehetség különböző diskurzusainak áttekintését követően az iskolatörténelmet főbb csomópontjait foglalom össze a vonatkozó történelmi időszakban, majd mindezek tükrében a tehetséghez való viszonyulást a Gimnáziumi Értesítő forrásanyagán keresztül elemzem. Az intézményben zajló tehetséggyondozó tevékenységek keretének meghatározójaként iskolai törvényeket és szabályozó dokumentumokat tekintek át, majd ezt követően a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának tehetséggyondozó gyakorlatához kapcsolódóan az önképzőköri tevékenységeket tárom fel, illetve a pedagógusok és a tanulási környezet (könyvtárak és szertárak) szerepét elemzem.

Elméleti háttér

A tehetség-diskurzus áttekintéséhez kapcsolódóan pedagógiai és teológiai lexikonok meghatározásaira, valamint bibliai gyökerekre visszavezethető fogalmi megjelölésekre, továbbá neveléstörténeti megközelítésekre építkeztem.

a. Pedagógiai és teológiai lexikonok tehetség-meghatározásai

A Magyar Pedagógiai Lexikon 1933–1934. évi meghatározása alapján a tehetség: „szorosan összefügg az (általános) intelligencia fogalmával ... a reá irányuló vizsgálódások a figyelem, emlékezés, kombináció, ítélőképesség mérésére vonatkoznak. A tehetség (tálfntum, magasabb fokon lángelme, zseni) a magas fokú intelligenciának egy meghatározott téren (pl. zene, matematika, nyelvek) érvényesülő alakja. ... A gyermekek tehetségei értékes állami és nemzeti tőkét jelentenek, amelyeknek lehetőség szerint legnagyobb teljesítményét legkisebb fáradsággal s legrövidebb idő alatt lehetővé kell tenni. ... a kiválasztottság és tehetségesség tudata károsan hatott a növendékek erkölcsi fejlődésére.” (Kemény 1933–1934: 784–785)

A meghatározás kiemel többek között olyan készségterületeket, amelyek a minőségi ismeretfeldolgozás magasabb szintjéhez is hozzájárulhatnak. Felhívja a figyelmet mindennek személyes hatására, az egyéni megélés módjára a saját tehetségességéhez kapcsolódóan, s ezáltal az erkölcsi fejlődéssel való összefüggése is megmutatkozik. Nem elegendő tehát csak a tudás gyarapítása a tehetséggondozáshoz kapcsolódóan, hanem olyan értéket kifejező, támogató szellemiséggel kell társuljon mindez, amely az erkölcsiség érintődésével egyúttal komplexebbé is teszi a tehetségek kibontakoztatásának folyamatát.

A Magyar Pedagógiai Lexikon tehetség-meghatározását tekintve a tálfntum szó is megjelölésre került már a XX. század első felében, amelynek bibliai-hitéleti vonatkozásaihoz a Keresztyén Bibliai Lexikon (1993) további információkat nyújt. A tehetség szó ebben nem jelenik meg, a tálfntum pedig a „mértékek, pénzek” tematikához kapcsolódik, azon belül a súlymértékek körébe tartozik, elő-ázsiai gyökerekhez vezet vissza (Bartha 1993). Mindezzel a tehetségben is benne rejlő érték-értékesség-értékkifejezés jelentéstartalom a személyes képességek mint értékek világával is összefűződik gyökereiben, amely így az egyén számára is gyarapítható, egyúttal gyarapítandó eszköztárat fejez ki.

A Magyarországi Protestáns Egyháztörténeti Lexikon (1977) a Keresztyén Bibliai Lexikkal összhangban ugyancsak nem tartalmazza a tehetség szót közvetlenül, azonban a tálfntum megjelenik prédikációgyűjtemények és lelkipásztorok más írásainak címeként.

A pedagógiai lexikonok tehetség-szócikkeinek összegzése nyomán megmutatkozik a pedagógiai ismeretrendszer gazdagodásával a fogalomkör egyes elemeinek megtartása, mások további részleteinek megragadása is: a kognitív képességek mindegyik meghatározásban szerepet kapnak, magukban hordozzák a világ megértésének, értelmezésének minőségi feldolgozásmódját a tehetségek gondolatrendszerében, egyúttal az intellektuális teljesítőképességen túl – a magas szintű eredményesség megtartásával – megjelenik a személyes, kreatív látásmód fontossága is a kibontakozáshoz. Az 1933–1934. évi Magyar Pedagógiai Lexikon szócikkében a képzelet a zene világával együtt már kiemelkedett, egyúttal a gyermekkor szerepe is a tehetséggondozás kapcsán, majd a későbbi kiadású pedagógiai lexikonokban pedig többek között bevonásra került az öröklés meghatározó jellege, illetve a megfelelő környezet és a fejleszthetőség fontossága.

Emellett a lexikonokban helyet kapnak a tehetségek világához társuló nehézségek is: 1933–1934-ben még az erkölcsi fejlődés problémaköre került meghatározásra a kiválasztottság tudatának megélésével. Az újabb, 1976–1979. évi lexikon a környezettel való ütközés lehetőségét emeli ki, az 1997. évi meghatározás pedig közvetlenebb területek irányában

azonosítja: az érzelmi és a viselkedési sajátosságok, nehézségek kerülnek hivatkozásra a fogalomkör részeként.

A tehetség fogalmához kapcsolódóan kiemelendő továbbá, hogy az 1933–1934. évi Magyar Pedagógiai Lexikon az egyéni képességek fogalmát is bevonja a magyarázatába, ennek nyomán jelezve: a képességek maguk „a lélek tehetségei” (Kemény 1933–1934: 37). Az összefonódás szellemi gyökereit a skolasztikus filozófia (Aquinoi Szent Tamás) megközelítéseihez is visszavezeti: a képességeket a lélek egymástól eltérő tevékenységeihez fűzi, eközben pedig az egységet, vagyis a képességterületek egymással való összhangját is megtámogatja. A Magyar Pedagógiai Lexikon meghatározása utal továbbá többek között Janet gondolataira, aki a cselekvéssel, a tevékenységekkel való összefüggést ragadja meg, s ez a megközelítés kifejeződik az 1997. évi Pedagógiai Lexikon oldalain is, amely a képességek és képességfejlesztés vonatkozásában tükrözi az egyén tevékenységeinek, cselekvésének fontosságát (Báthory–Falus 1997: 196). Mindezzel is összefüggésben lényeges, hogy tehetségsegítő programok szintén hozzásegítsenek az egyéni aktivitás szabadságához, lehetőséget adjanak a szabad felfedezésekre, amelyek nyomán a személyes élmények gazdag megtapasztalása, megértése, és által pedig egyéni feldolgozása is sokrétűbben valósulhat meg.

b. A tehetség-fogalomkör megjelenései bibliai igeszakaszokban

Az ókori görög-latin műveltség gyökereit tekintve különböző jelentésrétegek kapcsolódnak a tehetség fogalomköréhez. A tehetség kifejezés Bibliában megjelenő gyökerei a tudás, az értelem, a bölcsesség, a rátermettség, az alkalmasság kifejezésekhez is vezetnek (Fodorné Nagy 2015: 37), egyúttal a táltumok bibliai példázata igazolja számunkra, hogy „amit Istentől kapnak az emberek ... azt forgatniuk kell, azzal teendőjük van, és azzal el is kell számolniuk az ajándékozótól” (Kádár 2020: 7). A hasznosítás, a gyarapítás kifejezi, hogy a szorgalommal kísért munkának megmaradó értéke van, és mindez fokozottabban kibontakoztatandó a társaikhoz képest valamely területen magasabb képességekkel rendelkezők számára. Hiszen „akinek sokat adtak, attól sokat kívánnak, és akire sokat bíztak, attól többet kérnek számon” (Lk 12,48).

A táltumok Isten ajándékai: sokrétű képességek, amelyek kifejeződhetnek többek között a feladatok végzésének minőségi eredményességében, gyorsabb, mélyebb, összetettebb megoldások megtalálásában. A keresztyén ember feladata ezek fejlesztése is, s a példázat is alátámasztja, hogy „minden ember olyan mértékű adottságot, készséget kapott, amelyek segítségével képes teljesíteni az Isten által neki szánt életfeladatát” (Bognárné Kocsis 2018: 116–117). A táltum birtoklása egyben felelősséget is jelent az ember számára, amellyel elszámolnia szükséges.

Mészáros László (2010) szövegértelmezése alapján követve a hivatkozott igeszakaszokat, a tehetség fogalomköréhez közvetlenül kapcsolódó gondolatok által a tehetség-diskurzus sokrétűségét is gazdagíthatjuk. Megjelenik többek között közvetlen szöveggörnyezetben, s ezzel a tehetség fogalmával illeszkedésben a *szolgálat*, a *segítés* és a *szerelem*, amelyek a tehetség világát is érzékeny lelküllettel gazdagítják, s mindez megerősíti a társai, a közössége irányában kifejeződő értékeit, küldetését. Megmutatkozik továbbá a gondolatok, üzenetek átadása, közvetítése is a *prófétálás* érintődésével, amely egyúttal megteremtheti a belső elmélyülés és a társak irányában hangolt figyelem összehangolódását is. Az érzelmi és a kapcsolati illeszkedéseken túl pedig az igeszakaszok által a tehetség fogalomköre egyfajta lelki erőforrás érintődését is magában hordozza: a *tett*, az *akarát* biztonságot hordozó megtapasztalásával. Mindezek háttérben is kitartással, elmélyült figyelemmel haladva egyúttal a tehetség teljesebbé válásához, értékességéhez és kegyelmi ajándékának megéléséhez is közelebb érkezhünk.

Az Újszövetségben a logosz „isteni szellemet hordozva teremti meg a világot, és viszi előre benne a dolgokat Isten terve szerint. Fontos jellemzője tehát a teremtő, alkotó munka” (Kádár 2020: 7), ami kihat arra, hogy a tehetségek világát közvetlenül kíséri értelemadás, összefüggések felismerése, alkotás, kreativitás. Az Újszövetségben a Szentlélek Isten adományai lelki, kegyelmi ajándékok, ezek „ruhazzák föl az embert különös adottságokkal” (Kádár 2020: 7). A Lélek adományai egyúttal sajátos feladatra is köteleznek: a megajándékozottak tevékenységét áldás kíséri, ami a közösség számára is értékkel bír, és kiemelten lényeges ezen ajándékok mások javára fordítása (Fodorné Nagy 2015: 40). A pedagógusok tehetséggondozó munkáját mindez értékes iránymutatóként gazdagíthatja és további erőforrások elérését segítheti: kreatív felfedezéseket, mélyebb átgondolást, kitartást, az együttérzés, a hála, a szeretet általi kapcsolatba lépés új tapasztalásait.

c. A tehetség fogalomköre a kutatott korszak főbb nevelőinek munkásságában

Zákány József (1785–1857) a Debreceni Református Kollégium diákjából vált tanáráként a „neveléstan első nagy tanáregyénisége” (Bajkó 1976: 105). Kivételes személyiségevel, pedagógiai rendszerével kiemelt szerepet töltött be a pedagógiai tudományok katedráján. 1825-ben Debrecenben megnyitott a nevelés első „tanító széke”, s nyomtatásban is megjelent „a neveléstudomány alapkérdéseit taglaló székfoglaló beszéde, melyet a debreceni kollégiumban tanári beiktatása alkalmával mondott” (Pukánszky 2003: 60).

A nevelés kiemelt kérdése: „a nevelésben lévő képességeket mi módon kell elébb segíteni, öregbítni, gyarapítani ... a nevelésnek czélja az, hogy az Emberből az legyen, ami a Természet Urától rendeltetett” (Fehér 1993: 380). Megerősíti tehát mindezzel, hogy a személyes tehetség forrása az isteni elrendelésben gyökerezik, a nevelők, a pedagógusok pedig tehetséggondozó tevékenységeik során a személyben meglévő potenciálok kibontakoztatására kell irányuljanak. Így segíthetik annak az emberi teljességnek a megvalósítását, ami eredendően Istentől ered, az Ő terve volt azzal az egyénnel, s ezt az isteni tervet szükséges beteljesíteni az emberi erőfeszítés által.

Zákány József ezen gondolatai az ember életfeladatának megtalálására és ebben a nevelők szerepére irányítják a figyelmet. Elkötelezett református pedagógusként mindebben megmutatkoznak Luther eszméi is, aki kiemeli életfeladataink megtalálásának szükségességét, ebben az Isten felé fordulás szerepét, háttérben pedig a családi nevelés fontosságát.

A nevelés „istenes cselekedet. A gyermek olyan zálog, melyről Istennek kell beszámolnunk. A családi kör és az iskola a legnemesebb hivatást tölti be.” (Nagy 1933: 157; Németh – Pukánszky 2004: 420) A legmegfelelőbb keresztényi cselekedet, amely az üdvözüléshez is hozzásegít: a gyermekek helyes nevelése, amelyhez hozzátartozik az engedelmesség elvárása és a következetes, szigorú erkölcsi elvek követése is (Kapi 1940; Mészáros – Németh – Pukánszky 2002: 81). A korlátok egyúttal a „tisztas evilági élet” (Németh – Pukánszky 2004: 43) forrásai, amelyhez az isteni törvények és az elrendelés, a személyes elhívás követése vezethet. Az engedelmesség is akkor válhat teljessé igazán, ha az elhívás a mindennapi cselekedetekben szintén megmutatkozik, megerősítve ezáltal a hűséget és a felelősséget is (McGrath 2007: 271) az elrendelt út követése irányában.

Bízuk tanítványainak fejlődésében, a nevelés belső eszközeivel történő javítás híve” (Bajkó 1976: 105; Bajkó 1981: 468). A nevelés kiemelt feladatának tekinti „az emberi természet nemesítését” (Fehér 2006: 435), ami az Istentől eredeztethető potenciálok támogatása által érhető el. Mindez pedig a műveltség és egyúttal az őszintén átélt bensőséges vallásosság együttes megtapasztalásával bontakozhat ki (Pukánszky 1984: 1099).

Zákány József iránymutató gondolatainak nagy szerepe van a pedagógia lélektani alapjainak megerősítésében. Úgy véli, hogy az oktatás feladata az ismeretek gyarapítása, a nevelésnek pedig elengedhetetlen része a lelki tehetségek kifejlesztése, amely alatt mai

terminológiával a kognitív, az érzelmi, az esztétikai, az erkölcsi és a spirituális képességek összességét érthetjük. Az ember bizonyos képességekkel születik, melyek kibontakoztatásában meghatározó mind a közvetlen tapasztalatok szerepe, mind a nevelő személye, humánus emberi kapcsolaton nyugvó, gyermekeket szerető, egyéni képességeit figyelembe vevő tanító támogatása (Fehér 2006: 435–436; 1993: 380; Tóth 2013: 112; Pukánszky 1984: 1103).

Összességében Zákány József neveléstudományi rendszere tehát a gyermeki személyiség komplexitását is szem előtt tartja, s a tehetség különböző területeinek egymásra kifejtett hatásán keresztül az összhang megtalálását, s a lehető legjobbá formálást támogatja (Fehér 1993: 379). A pedagógusoknak kiemelt feladata az ún. „lelki tehetségek” kibontakoztatása, egyúttal Zákány József elméletének a hitbeli érintődés, a vallásos élmény megélése is ennek közvetlen részét képezi.

Karácsony Sándor (1891–1952) a Debreceni Református Kollégium diákjaként annak szellemiségét közvetlenül is megélhette, egyúttal diáktársainak köréből kiemelkedve, ifjúsági gyülekezetek vezetőjeként formálhatta is (S. Szabó 1926; Györi L. 2019).

Nevelésfilozófiája kapcsolat- és gyermekközpontú, egyúttal közvetlenül magában hordozza a hitbeli elköteleződés értékét. „Kötelességének érezte Kálvin követőjeként a folyamatos Igeolvasást, feladatainak magas színvonalú teljesítését, a rábízott talentumokkal való okos gazdálkodást, a szorgalmas munkát, melyhez a lelki erőt, a fáradhatatlan lelkesedést a vallásából merítette.” (Bognárné Kocsis 2018: 10) A nevelésről alkotott nézeteinek forrása is a hitből merít, közvetlenül áthatja a keresztyén szemlélet, a tehetség fogalomkörére és a tehetséggondozásra ennek nyomán a hitfejlődéssel, a hitben való elmélyüléssel összhangban tekint. E két folyamat szorosan összefügg egymással, sem a fejlődés, sem a fejlesztés nem lehetséges Isten kegyelme nélkül (Bognárné Kocsis 2018; Bognárné Kocsis é.n.).

Az erkölcsi, hitbeli fejlődés maga után vonhatja azokat az átlagon felüli képességeket, személyiségjegyeket, amelyek a tehetség kibontakoztatásához hosszú távon szükségesek, mint pl. a feladat iránti elkötelezettség, kitartás, szorgalom, szakmai alázat, a megújulni tudás képessége, alkalmazkodás, örömteli munkavégzés, konfliktustűrő képesség, magasabb szintű gondolkodásra való képesség (analízis, szintézis, metaszintű gondolkodás). A képességfejlődés, vagyis a talentumok, a tehetség kibontakozása és a hitbeli megerősödés, a hitmélyülés a következő módokon hat egymásra (Bognárné Kocsis 2018; Bognárné Kocsis é.n.):

- az értelmi fejlődéssel egyidejűleg vagy azt követően figyelhető meg a hitbeli megerősödés;
- a hitmélyülést, valamint a jellem kiforrottságát kíséri az egyén kompetenciáinak fejlődése, amelyekkel képes lesz akár átlagon felüli kognitív teljesítményre;
- mindezekon túl természetesen az is előfordulhat, hogy nincs kapcsolat e két folyamat között, azaz az értelmi fejlődést nem követi hitbizonyosság, illetve a vallásosság nem eredményez jelentős képességfejlődést.

A személyiség fejlődésének és egyúttal a tehetségek fejlesztésének szempontjából mindezek alapján lényeges, hogy az egyén elköteleződjön saját gondolatainak, elmélkedésének mentén azok mélyítésében, hiszen a fejlődését ez segíti. Önmagában az ismeretek nem tesznek bölcsébbé, a minőségi tehetségfejlődéshez szükséges az összefüggésekre is figyelő, egyúttal cselekvő, kutató-, gyűjtő- és alkotómunka, a közösségben való együttműködés, mindemellett a hit megélése, a Biblia szövegének tanulmányozása. A képességfejlesztési, tehetség-kibontakoztatási folyamat eredményeként megvalósuló személyiség- és gondolkodásfejlődés az, ami segítheti a hitfejlődést. De természetesen ez fordítva is működhet. A pályaválasztás időszakának kiemelt kérdése a felnövekvő fiatal számára elrendelt út megtalálása, amely hivatásává is válhat. Az egyéni életfeladat megtalálásához is az segíthet leginkább, ha Isten által szánt útjára találhat a személy, majd szorgalommal és kitartással, egyúttal szolgálattal, alázattal és szeretettel kibontakoztatni törekszik azt (Bognárné Kocsis 2018; Deme 2022).

d. A kutatás történeti kerete, főbb intézménytörténeti meghatározók

A Debreceni Református Kollégium történetéhez kapcsolódóan 1873–1944 közötti időszakot kutattam, amikor a nyolcosztályos gimnáziumi rendszer „kiépülése és megerősödése” (1873–1914) történt, valamint „fénykora” (1914–1944) bontakozott (Győri L. 2013). Ezen korszak kezdetét alapjaiban határozta meg az osztrák önkényuralmi politika által előírt tanügyi reform, az Organisationsentwurf, mely jelentős változtatásokat rendelt el mind az oktatás szerkezetére, mind a tanítók személyére vonatkozóan (Zibolen 1984; Zsigmond 1937; Németh – Pukánszky 2004; Szathmári 1999). A Kollégium történetét tekintve mindennek főbb hatásaként tagozatai elszakadtak egymástól, önállósodtak. Szellemisége mindvégig értékes, minőségi, az érvényben lévő középiskolai törvényeknek megfelelő oktató-nevelő tevékenységgel segítette diákjainak felnövekedését, diákegyesületei széles körben biztosították a diákok önművelődésének, legjobb képességei kibontakoztatásának lehetőségeit, s az oktatás eredményességéhez járult hozzá a tárgyi feltételek további gyarapodása is (Mészáros – Németh – Pukánszky 2002; Németh – Pukánszky 2004; Kelemen 2002; Győri L. 1993: 27; Győri L. 2013: 69–70). A minőségi tudásbeli gyarapodás és az evangéliumi tanítás lélekben meggazdagító hatása egyaránt érvényesülhetett a Kollégium közösségében, megsegítve ezzel további eredményeinek elérését, szellemi értékeinek kifejezését (Győri L. 2013).

Összességében „a kezdeti elbizonytalanodás után a Debreceni Kollégium gyorsan magára talált, s intézményei eredményeik alapján a század utolsó harmadában már újra a hazai oktatás élvonalába tartoztak” (Győri L. 2006: 58), 1948-ig „a hazai reformátusság számarányát jóval túlhaladó mértékben játszott szerepet a magyar oktatásügyben ... [ahol] a nevelésnek nemcsak a lelkeszi szolgálatra való felkészítés a célja, hanem a polgári tisztségviselők képzése is.” (Győri L. 1993: 7)

Kutatási kérdések és módszer

A Debreceni Református Kollégium tehetséggondozó szellemiségét és eszköztárát a következő kutatási kérdések mentén vizsgálom:

1. Iskolatörténeti aspektusból hogyan nyilvánul meg és hogyan változik a tehetséghez való viszonyulás a vizsgált időszakban a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának történetében? Ehhez kapcsolódóan milyen formában és kontextusokban jelenik meg a tehetség fogalma az intézmény iskolai értesítőiben?
2. Hogyan érvényesül a fegyelem, a fegyelmezettség értéke a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának törvényeiben és rendtartási szabályzataiban, valamint az értesítőkben? A kirajzolódó szellemiség hogyan függ össze az intézmény szellemiségével, különös tekintettel a tehetséggondozásra.
3. Hogyan történik a tehetségek támogatása a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában a vizsgált időszakban?
 - a) Milyen módon fejeződik ki a közösségi szemlélet a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában a vizsgált időszakban a képességek kibontakozását segítő szellemiségében, különös tekintettel az önképzőköri tevékenységekre?
 - b) Mi a szerepe a tanítva tanulás rendszerének és a lelki támasznak a képességek kibontakoztatásának támogatásában?
 - c) Mi a szerepe a tanító személyének a képességek kibontakoztatásának támogatásában?
 - d) Hogyan segíti a tanulási környezet a tehetséggondozás folyamatát az intézményben?

Kutatási módszereim során a neveléstörténeti kutatások diakrón és szinkronisztikus feldolgozásmódját is alkalmazom (Kéri 2001): diakrón feldolgozással a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának 1873–1944. közötti történetét kronológiai rendben követem, s ehhez illesztem szinkronisztikus módon az intézmény tehetséggondozó szemléletét és tehetséggondozási gyakorlatának sajátosságait iskolatörténeti vonatkozásban. Feldolgozásom során problémátörténeti és komparatív szemlélettel is dolgozok, amelynek során tehetségpontokként működő református iskolák tehetséggondozó gyakorlatát vetem össze a múltbeli önképzőkörök tehetséggondozási gyakorlatával.

Kutatásom tervezését a kutatási kérdéseim, az elsődleges források, valamint a kapcsolódó kutatómódszertan összegzésével a következő táblázatban foglalom össze:

	Kapcsolódó kutatási kérdés témája	Kutatási kérdés száma	Elsődleges forrás¹	Kutatási módszer
Az intézmény szellemiségének tehetséggondozási sajátosságai	a tehetség fogalomkörének megjelenése	1.	Gimnáziumi Értesítők	kvalitatív tartalom-elemzés
	fegyelem szabályozásának rendje	2.	iskolai törvények és rendtartási szabályzatok /TtREL I. 8. h) 13 d/	kvalitatív tartalom-elemzés
Az intézmény tehetséggondozási gyakorlata	önképzőköri tevékenységek, közösség értéke	3. a)	Gimnáziumi Értesítők, önképzőkörök iratai: jegyzőkönyvek, pályamunkák és további tanulói dolgozatok, folyóirat /TtREL II. 24. o/	kvalitatív tartalom-elemzés, dokumentum-elemzés, adatgyűjtés kvantitatív feldolgozása
	tanítva tanulás és lelki támasz szerepe	3. b)	Gimnáziumi Értesítők	kvalitatív tartalom-elemzés, adatgyűjtés kvantitatív feldolgozása
	tanító szerepe	3. c.)	Gimnáziumi Értesítők	kvalitatív tartalom-elemzés
	tanulási környezet sajátosságai	3. d)	Gimnáziumi Értesítők; Szertárak iratai /TtREL II. 7. p/	kvalitatív tartalom-elemzés, adatgyűjtés kvantitatív feldolgozása

A kutatás eredményei

Jelen disszertáció célja a Debreceni Református Kollégium nyolcosztályos gimnáziumi rendszerében a pedagógiai szellemiségben megragadható tehetségszorgató viszonyulás és eszköztár elemzése, az 1873–1944 közötti intézménytörténeti időszakra fókuszálva. A nagymúltú intézmény tehetséggondozásban betöltött szerepére és református hagyományaira építve kutatásom a tehetségek kibontakozását segítő tevékenységekre, kiemelten az

¹ Az iratanyagok jelzőmódja a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltárának fondjegyzékét követi: <https://leveltar.drk.hu/fondjegyzek/szerkezete>

önképzőkörök sajátos működésére és a pedagógus személyére, valamint a tanulási környezethez kapcsolódó eszköztárra irányul. Az intézmény tehetséggazdagító szellemiségét tekintve a tehetség fogalmköréhez és annak jelentéstartalmihoz való viszonyulás, továbbá e szellemiség keretét meghatározó iskolai törvények és rendtartási szabályzatok irányelvei is elemzésem középpontjában állnak annak alátámasztásául, hogy az intézmény tehetségsegítő szerepének mindezek egyaránt minőségi gyarapítóivá is válhattak.

1. A tehetség fogalmkörének vizsgálata

Az intézmény tehetséggondozáshoz kapcsolódó elköteleződését kifejező, a tehetség fogalmköréhez való viszonyulás vizsgálatát a Gimnáziumi Értesítőkből fellelhető következő fogalmak elemzésére építettem: tehetség, talentum, bölcsesség, képesség. Kapcsolódó kutatási kérdésem: Iskolatörténeti aspektusból hogyan nyilvánul meg és hogyan változik a tehetséghez való viszonyulás a vizsgált időszakban a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának történetében? Ehhez kapcsolódóan milyen formában és kontextusokban jelenik meg a tehetség fogalma az intézmény iskolai értesítőiben?

A tehetség fogalmához kapcsolódó pedagógiai és hitéleti szakirodalmi forrásokra építve elemzésemet a következő szempontok határozták meg: képességek kibontakozása, tehetségfejlődés, minőségi lelki többlet – áldás, küldetés és gyarapítás, személyes és közösségi értékek támasza, komplexitás szerepe, alkotóképesség kifejeződése – tehetségterület. A kutatott fogalmak más-más hangsúlyban jelentek meg e szempontok mentén, s intézménytörténeti meghatározók is szerepet játszottak mindebben. Többek között a tehetség szó alkalmazása leginkább 1901–1910, valamint 1921–1930 közötti időszakban vált kiemeltté, összefüggésben a gimnáziumi tehetséggondozó eszköztár egyre szélesebb kifejeződésével, kereteinek bővülésével, mindezek pedig a „képesség” szó gyakoribbá válását is meghatározták. Ezt követően a trianoni megterhelő időszak, majd az 1924. évi középiskolai törvény által az egyéni képességekre is irányuló differenciálás szerepe is kifejeződik a tehetséggondozás irányában való elköteleződésben, s ennek szóhasználati megjelenésében. Ez utóbbi időszak egyúttal a „talentum” szó előfordulását tekintve, vagyis az egyéni értékek megerősítése tekintetében is emelkedést mutatott. Kiemelkedik továbbá az 1930-as évek szerepe, amikor egyúttal a „bölcsesség” szó előfordulási gyakoriságát tekintve is növekedést jelzett. Ebben az időszakban az intézmény életében is sajátos meghatározót jelentett a nemzeti jelleget erősítő 1934. évi középiskolai törvény szerepe, egyúttal a diákok önképzésének minőségi fejlesztése az egyéni képességek minél magasabb szintű fejlesztésének, kibontakoztatásának lehetőségeként.

A „tehetség” szó alkalmazása leggyakrabban a „*Képességek kibontakoztatása – tehetségfejlődés*” jelentéskörhöz fűződik, valamint közvetlen tehetségterületek mentén kerül utalásra a Gimnáziumi Értesítőkből, kiemelten a nyelvi-irodalmi tehetségterület alkotásai tükrözik szerepét az intézményben. Ezáltal is kifejeződik a Kollégium tehetséggondozó szellemiségében tehát annak a lendületnek, szárnyalásnak támogatása, ami a diákokban lévő képességeket is segítheti minél magasabb szintre fejleszteni, s magában hordozza a szabad kibontakozás, az egyéni elgondolások, alkotások mentén való kifejeződés lehetőségét.

Ez a szemlélet az intézmény református szellemiségében a minőségi lelki többlet megélése által még teljesebbé válhat, ami a következő gyakoriságú tartalmi szál az elemzés szempontrendjét tekintve. Mindez a hit megélésén, a Biblia értékei irányában való belső elköteleződésén keresztül az egyén számára megsegíti a személyes küldetésére való ráhangolódását, amelyben pedig egyúttal annak megvalósítása is benne hordozódik. Ugyanilyen előfordulási hangsúly tükröződik a komplexitás szempontjában, amely a tehetségsegítés vonatkozásában szintén jelentős értéket hordoz, mivel az egyéni gondolkodásmód, a gondolatok összefüggésrendszere is fejlődik általa, s ezzel újabb egyéni

kutatási elmélyülések irányában is kifejeződik szerepe. Az intézmény sokrétű tanórán kívüli programjaiban e komplexitás lehetőséget nyújt a diákok érdeklődési területeihez illeszkedő ismeretek és készségek további gazdagítására.

2. A fegyelem szabályozásának rendje

A Debreceni Református Kollégium tehetségsegítő szemléletét és eszköztárát kutatva jelentős szerepe van az intézmény oktató-nevelő tevékenységét meghatározó fegyelem értékének, amelyet az iskolai törvények és szabályozók is kifejeznek. Disszertációm következő kutatási kérdése minderre vonatkozóan: Hogyan érvényesül a fegyelem, a fegyelmezettség értéke a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának törvényeiben és rendtartási szabályzataiban, valamint az értesítőkben? A kirajzolódó szellemiség hogyan függ össze az intézmény szellemi munkájával, különös tekintettel a tehetséggondozásra? Forrásaim a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltárának levéltárában fellelhető vonatkozó törvények: 1873. és 1878. évek iskolai előírási rendjét tükrözik, továbbá az 1873. és 1877. évekhez kapcsolódó belrendtartási és fegyelmi szabályzatokat elemzem.

Több vonatkozásban is megerősítést kap ezekben a tiszteletadás szerepe, a tanulás iránti elköteleződés elvárása és a minőségi teljesítés fontosságának megerősítése. Mindezekon túl a lelki támasz értéke ugyancsak megmutatkozik többek között az istentiszteletek szerepe, valamint egymás számára is lelki társakká válás szorgalmazása, ennek keretének megtámogatása terén. A törvényi előírások követése olyan alapértéknek tekinthető, amely nem teljesítésük esetén is a nevelhetőségbe vetett hitet közvetíti, kifejeződik a fokozatosság elvének érvényesítésén keresztül.

Mindezen törvényi szabályozók és előírások az intézmény tehetségsegítő szellemiségében is meghatározó szerepet töltek be, s ennek részeként a tanulmányi eredményességet, valamint a diákok magaviseleti értékeléseit is meghatározták. Ezek tendenciáját tekintve megerősíthető többek között az alsóbb osztályfokokon megmutatkozó szigor hatása a felsőbb osztályok jobb magaviseletére és tanulmányi átlagaira: rendszeresen az intézménybe érkező, alsóbb osztályfokokon tanuló diákok kaptak rosszabb magaviseleti értékeléseket, míg a VII. és VIII. osztályosok pedig elenyésző számban kaptak „rossz”, illetve „szabályszerű” „kevésbé szabályszerű” vagy „elégtelen” minősítést magaviseletükre, ezzel párhuzamosan a legtöbb „jó” és „példás” közöttük került meghatározásra. Mindebből feltételezhetjük, hogy az intézményi szokásrend elsajátítása és betartása a diákok felső tagozatra érkezéséig megvalósulhatott, amelynek pedig a tanulmányi eredményességgel is kifejeződik az összefonódása. A minden tantárgyban kiváló diákok számának növekedése ugyancsak értéket tükröz, kiemelt az 1930-as években, amely időszaknak az önképzőkori tevékenységek minőségi gyarapodása szempontjából is meghatározó szerepe volt.

3. Önképzőkori tevékenységek és szellemiség kutatása

A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának tehetséggondozáshoz kapcsolódó elköteleződését és annak módját az intézmény pedagógiai eszköztára kiemelten tükrözi, mindezt követően kutatási kérdésem ennek megmutatkozására tekint: Hogyan történik a tehetségek támogatása a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában a vizsgálat időszakban? Mindennek részeként pedig kiemelten tekintettem az önképzőkori-közösségi szemléletre: Milyen módon fejeződik ki a közösségi szemlélet a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában a vizsgált időszakban a képességek kibontakozását segítő szellemiségében, különös tekintettel az önképzőkori tevékenységekre?

A disszertáció a Gimnáziumi Értesítők és levéltári önképzőkori jegyzőkönyvek 1873–1944 közötti információtartalmára építve feldolgozta a gimnázium önképzőköreinek

munkásságát, tagjainak körét és tevékenységeit. Az önképzőköri szerveződés sajátosságai megerősítették a különböző életkorú diákok egymás irányában is inspiráló, képességkibontakoztatást segítő működését, s annak sokszínűségét, amely lehetőséget biztosított a diákok legkülönbözőbb érdeklődési területe szerinti kapcsolódásra, megmutatkozásra, az egyre jobb és minőségibb teljesítőképesség fejlesztésére. Az önszervező jelleg további felelősségteljes szerepekben való helytállást is lehetővé tett, valamint fejlesztett.

Áttekintve a gimnáziumi önképzőkörök tevékenységeit, kiemelkedett többek között az ún. Főgimnáziumi, majd későbbi nevén Arany János Önképzőkör tevékenységrendszerében a diákok nyelvi-irodalmi tehetségterületének széleskörű formálása, sajátos bírálati rendszer működtetésén keresztül is: az egymás számára nyújtott fejlesztő visszajelzések mindannyiukat – alkotót és bírálót egyaránt – serkentettek a következő minőségi teljesítmény elérésére. Megerősítést nyert egy sajátos tendencia: a diákok rendszeresen több területen is magas eredményességgel tudtak helytállni, fejlődni, amelyben egymást is gyarapították, tudatosabbá formálták, mindezek pedig értékei az intézmény tehetségsegítő szellemiségének.

A gimnáziumi önképzőköri tevékenységek kiváló példái az intézményi tehetségfejlesztés módszertani sokrétűségének és ezáltal komplexitása gyarapodásának, hiszen a legkülönbözőbb területeken biztosított egyre többféle lehetőséget a diákok bevonódására, képességeik kibontakoztatására. Mindez a műfaji-tematikai gazdagodáson túl a szervezeti fejlődés lehetőségét is magában hordozta, hiszen az önképzőköri szellemiség minőségi fejlesztése is megvalósulhatott és az önképzőköri közösség értékeit tekintve annak mind fejlesztő, mind visszajelző szerepe, egyúttal közösségi összetartást, erőforrást biztosító értéke gyarapodhatott.

4. A tanítva tanulás megmutatkozása és a lelki támasz szerepe

A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának tehetségsegítő szellemiségét és eszköztárát kutatva kirajzolódott a lelki meghatározók szerepe is, amelyhez illeszkedő következő kutatási kérdésem: Mi a szerepe a tanítva tanulás rendszerének és a lelki támasznak a képességek kibontakoztatásának támogatásában?

A Gimnázium Ifjúsági Gyülekezetének közössége tükrözte leginkább a diákok egymás hite általi lelki támaszának kifejeződését és gyarapítását, amelynek pedig közvetlenül tanulmányi eredményességükben meghatározó szerepe is kifejeződött. A nagyobb diáktársak a kisebbek előtt tehát nemcsak szakmai vonatkozásban, egyegy szaktudományos területen tudtak mintát mutatni, hanem a Biblia értékeinek megosztását, lelki tartalmak közös feldolgozásán keresztül a hitre nevelés is gyarapodhatott a református intézményben. Témáik kapcsolódtak többek között egyháztörténethez, a magyar reformátusság nagyjaihoz, az ifjúság „lelki problémáihoz”, valláserkölcsi és fegyelmi kérdésekhez, mindezek által is szerepe volt a közösségnek az ismeretek gyarapítása és a viselkedésmód formálása terén.

A disszertáció feldolgozta a Gimnáziumi Értesítőkből fellelhető információtartalmakat az Ifjúsági Gyülekezet működésére és szakmai-szellemi tevékenységeire vonatkozóan, amely összegzés rálátást nyújt a gimnáziumi nevelés minőségi lelki gyarapodásának, s általa a tehetségbontakozásnak további meghatározójára. Az Értesítő bejegyzései egyúttal visszajelzéseként is tekinthetőek a diákok bevonódási módjainak, s azok sokrétűségének elismerésére. Kifejeződik általuk a komplexitás szerepe és tematikus lelki vonatkozású pályázati lehetőségekhez kapcsolódás támogatása, minőségi pályaművek készítésének szorgalmazása. Az Ifjúsági Gyülekezet szellemi munkássága kiváló lehetőséget nyújtott a hitben való megerősödés által a diákok személyes átgondolására is saját küldetésük, a bibliai értékek közvetlen életükben való megmutatkozása és segítő szerepe irányában; a közösség tagjai között pedig kiemelkedő példát jelentett diáktársai előtt Karácsony Sándor személye.

5. A tehetségsegítő pedagógus és elköteleződésének szerepe

A diákok tanulmányi előmenetelének gazdagításában a diáktársak szerepén túl kiemelt szerepe van az elkötelezett pedagógusoknak is, mindezt a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában megvalósult tehetséggondozó folyamatokat kutatva következő kutatási kérdésem: Mi a szerepe a tanító személyének a képességek kibontakoztatásának támogatásában?

A disszertációban a kutatott 1873–1944 közötti időszak Gimnáziumi Értesítőire építve a pedagógusok tehetséggondozásban betöltött szerepét a következő szempontok mentén foglaltam össze: pedagógushivatáshoz kapcsolódó beszédek: székfoglalók és jubileumi, valamint nyugdíjba vonulás ünnepségein elhangzott beszédek; a pedagógusok feladatadási módja különösen magyar nyelvi dolgozatokhoz kapcsolódóan; tanulmányi kirándulások mint tehetségfejlesztő programok szervezése; továbbá a pedagógusok egyéni tudományos tevékenységei és módszertani fejlődésének rendszeres egyeztetései, amelyek egyben mintául szolgálnak a diákok számára egy-egy szakterületen való elmélyüléshez, eredményesség megvalósulásához. Az Értesítők példáin keresztül a disszertáció megerősítette többek között a pedagógusok tehetségsegítő szerepét tekintve a szaktudományos jártasságuk és ismeretközvetítő eszköztáruk mellett is kiemelt személyes példaadás értékét, amely a diákokkal formálódó kapcsolat gazdagításaként is hozzájárulhat a tanulók további elköteleződéséhez egy-egy szakterület irányában, kérdéseik pedig akár új összefüggésekre találáshoz, s következő kutatási területekben való elmélyülésükhöz is hozzájárulhatnak.

6. A tanulási környezet szerepe az intézmény tehetségsegítő eszköztárában

A Debreceni Református Kollégium tehetséggondozásban betöltött sokrétű szerepét a tárgyi környezeten keresztül is kutattam. Kapcsolódó kutatási kérdésem: Hogyan segíti a tanulási környezet a tehetséggondozás folyamatát az intézményben? A disszertáció feltárta az 1873–1944 közötti időszak Gimnáziumi Értesítőiben és levéltári szertári jegyzőkönyvekben megragadható könyvtári és szertári állományok történetét, amelyeken keresztül az intézmény tehetséggondozó sajátosságai és azok neveléstörténeti szempontú tanulmányozása válhatott gazdagabbá.

Kiemelkedett a diákok kutatói készségeinek magas szintű támogatása az intézményben, az őket érdeklő tudományterületi kérdéskörök mentén pedig további ismeretek és készségek gyarapításának sokrétű lehetősége. Az önképzőkörök felelősséget is hordozó önszervező működtetésén túl a könyvtáros és szertáros diákok további személyiségfejlődésük lehetőségét is megtapasztalhatták, egyúttal az adott tudományterületen való egyedi bevonódásuk, elmélyülésük lehetőségét élhették meg, s akár új kutatói kérdéseik, elemzéseik alapjává is válhatott mindez számukra. A könyvtárakhoz kapcsolódóan kiemelendő a szegényebb diákokról való gondoskodás értékessége, amellyel a legjobb képességeik, teljesítményeik elérése valósulhatott meg számukra is, s fejeződhetett ki tudásuk elsődlegessége és eredményeik a származásuktól függetlenül.

Áttekintve az intézmény tehetségsegítő szemléletének meghatározóit és pedagógiai eszköztárát 1873–1944 között, a kirajzolódó tendenciákat összevettem a jelen kutatási eredményeivel, többek között református tehetségpontokhoz, a Magyar Templeton Programhoz, valamint református hittanoktató hallgatók körében végzett kutatásaim eredményeihez kapcsolódóan, a kirajzolódó főbb tendenciák megerősítést nyújtanak a múlt és a jelen összhangját, kiemelten a tehetséggondozás mint komplex személyiségfejlesztés szerepét tekintve a következő területeken: a diákok legjobb képességeinek kibontakoztatásához szükség van kitartó elköteleződésükre és a fegyelmezett, szorgalmas bevonódásukra a tőlük telhető

legjobb teljesítmény irányában, így mindezek támogatásában nagy segítséget tud adni az oktatási-nevelési intézmények szellemisége. Ugyancsak alapjaiban nyújt érzelmi és lelki támaszt a hit és a bibliai értékrend megtartó, lelki erőforrásokat gazdagító szerepe, valamint a kötődés ereje, a pedagógussal és a társakkal való bizalmi kapcsolaton, a közösség egymásra hangolt figyelmén keresztül. A személyi meghatározókon túl a tanulási környezet kreatív, inspiráló szerepe ugyancsak értékes támaszt jelent az elmélyült, egyéni kutatómunka bontakoztatása, általa pedig akár új összefüggések, értelmezési lehetőségek megfogalmazása irányában. A hit mint érték közvetítés szerepe átöleli és további mély és teljesebbé formáló támaszt jelent a tehetség megmutatkozásában, egyúttal közvetlen segítséget nyújt az egyén küldetésének, a számára elrendelt útnak megélése, s ezáltal kibontakoztatása irányában. Mindebből az egyén további bevonódásához, kutatási területének magasabb szintű feltárásához is újabb támaszt meríthet, ahogyan mindez megmutatkozott többek között a Debreceni Református Kollégium önképzőkörökben, valamint napjaink református tehetségpontjaiban és további személyes kibontakozások háttérében is.

Gimnáziumi Értésítők és levéltári források alapján az intézmény tehetségsegítő szellemiségének meghatározóit feltárva kiemelkedett a képességek kibontakoztatása, tehetségfejlődés támogatása, minőségi lelki többlet – áldás, küldetés és gyarapítás értékei, személyes és közösségi értékek támasza, a komplexitás szerepe, az alkotóképesség kifejeződése. Az intézmény törvényei és rendtartási szabályzatai rámutatnak a fegyelem szerepére és a rend értékére az elmélyülés és a kibontakozás megvalósulásához. Az önképzőkörök közösségei mind a tanulmányi előmenetelnek, mind a hitbeli támogató erőforrások megtapasztalásának forrásai: e területek egymást is meggazdagítják, s az önképzőköröknek fejlesztő, visszajelző és összetartást kifejező szerepük egyaránt kiemelt a növendékek legjobb képességeinek kibontakoztatásához. Megerősíthető továbbá, hogy az intézmény sokrétű tehetségsegítő tevékenységeit elkötelezett pedagógusok tehetik teljesebbé, valamint a tanulási környezet és annak eszköztára (könyvek és különböző szakterületekhez kapcsolódó szertári állomány) meghatározó szereppel bír a kibontakozás háttérében.

A Debreceni Református Kollégium szerepe a növendékeinek kísérésében igen sokrétű, ám bizonyos, hogy az a jelmondat, amely által falain belül a támasz élménye megélhető, ahogyan az elmúlt évszázadok során, úgy bizonyosan az elkövetkezőkben is sokak lelki megerősödésére, s egyúttal a hit és a tudás összhangjának iránymutatásául szolgál: *Orando et laborando!*

Felhasznált irodalom

- Bajkó Mátyás (1981): *Egyházszerkezet és iskolarendszer*. In: Rác István (szerk.): *Debrecen története (1693–1849)*. Debrecen, 439–472.
- Bajkó Mátyás (1976): *Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Bartha Tibor (1993, szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon*. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztyen-bibliai-lexikon-C97B2/>
- Báthory Zoltán – Falus Iván (1997): *Pedagógiai Lexikon*. III. kötet. Keraban Könyvkiadó, Budapest, 196., 518–519.
- Biblia* (ford. Károli Gáspár, Revideált új fordítás 2014) <https://abibliamindenkie.hu/uj>
- Bognárné Kocsis Judit (2018): *A vallás mint forrás Karácsony Sándor nevelési koncepciójában*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó.

- Bognárné Kocsis Judit (megjelenés alatt): *Képesség- és tehetségfejlesztés a hitfejlődés tükrében*. Kézirat. A tudományos előadás elhangzott a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának Tehetség – Hit – Identitás konferenciáján 2022. május 26.
- Bölcskei Gusztáv (2006): Ajánlás. In: Győri L. János: „Egész Magyarországnak és Erdélyiségnek ... világosító lámpása” *A Debreceni Református Kollégium története*. A Magyar Reformátusok V. Világtalálkozója tiszteletére kiadta a Tiszántúli Református Egyházkerület. Debrecen, 7.
- Deme Tamás (2022): *Miért nem nevelheti az értelmiség az ifjúságot? Karácsony-tanulmányok*. Orpheusz Kiadó, Budapest. <https://mek.oszk.hu/22900/22926/22926.pdf>
- Fehér Katalin (2006): Reformkori prédikációk és beszédek a nevelésről. In: *Magyar Könyvszemle*, 4. sz. 420–443.
- Fehér Katalin (1993): Magyar nyelvű pedagógiai előadások kollégiumainkban a 19. század első évtizedeiben. In: *Magyar Könyvszemle*, 1–4. sz. 373–382.
- Fodorné Nagy Sarolta (2015): A tehetséggondozás és differenciálás bibliai–teológiai alapjai pedagógiai–pszichológiai kitekintéssel. In: *Sárospataki Füzetek*, XIX. évf. 3. sz. 33–58. https://library.hungaricana.hu/hu/view/SarospatakiFuzetek_2015/?pg=310&layout=s
- Győri L. János (2019): Karácsony Sándor és a Debreceni Református Kollégium. In: Vincze Tamás (szerk.): *Örök magyar professzor üzenete. Tanulmányok Karácsony Sándorról*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 15–26.
- Győri L. János (2013): A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának története (1850–1952). In: Győri L. János (szerk.): *A Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma (1850 – 2012). Iskolatörténeti tanulmányok*. Tiszántúli Református Egyházkerület, Debrecen, 15–164.
- Győri L. János (2006): „Egész Magyarországnak és Erdélyiségnek ... világosító lámpása” *A Debreceni Református Kollégium története*. A Magyar Reformátusok V. Világtalálkozója tiszteletére kiadta a Tiszántúli Református Egyházkerület. Debrecen.
- Győri L. János (1993): *Kösziklán épült vár – A Debreceni Református Kollégium története*. Kiadja a Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma az Országos Református Tanáregyesület támogatásával. Debrecen.
- Kapi Béla (1940): *Kegyelem és élet*. Egyházi beszédek, tanulmányok, előadások és egyéb írások. Győr, Dunántúli Evangélikus Lelkészegyesület. https://mtda.hu/books/kapi_bela_kegyelem_es_élet_2.pdf
- Kádár Péter (2020): Hozzájárulás a tehetség fogalmának biblikus értelmezéséhez. In: *Magyar Református Nevelés*, XVII. évf. 2. sz. 5–10. http://refpedi.hu/sites/default/files/hir_kepek/2020_2_net%20%281%29.pdf
- Kelemen Elemér (2002): *Hagyomány és korszerűség. Oktatáspolitikai a 19–20. századi Magyarországon*. Oktatókutató Intézet – Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Kemény Ferenc (1933–1934, szerk.): *Magyar Pedagógiai Lexikon*. II. kötet. Révai Irodalmi Intézet, Budapest, 37–38., 784–785.
- Kéri Katalin (2001): *Bevezetés a neveléstörténeti kutatások módszertanába*. Kutatás-módszertani kiskönyvtár. Pedagógus könyvek. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Második Helvét Hitvallás*. <https://reformatus.hu/isten-szolt/hitvallasaink/masodik-helvet-hitvallas/>
- McGrath, Alister (2007): *A keresztyén hit*. Magyarországi Református Egyház Kálvin Kiadója, Budapest.
- Mészáros István – Németh András – Pukánszky Béla (2002): *Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Mészáros László (2010): A tehetség szó értelmezése az újszövetségi iratokban. In: Mező Ferenc (szerk.): *Tehetségkutatás – határon innen és túl...* Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen, 63–68.

https://www.vmk.hu/_upload/editor/ped/KONYV_Tehetseg_hataron_innen_es_tulWEB.pdf

- Nagy Sándor (1933): *A Debreceni Református Kollégium*. Kállay János Könyvnyomdája és Lapkiadó-vállalata, Hajdúhadház.
- Németh András – Pukánszky Béla (2004): *A pedagógia problémátörténete*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Pukánszky Béla (2003): Tizenkilencedik századi magyar neveléstani kézikönyvek és tankönyvek gyermekszemlélete. In: Pukánszky Béla (szerk.): *Két évszázad gyermekei. A tizenkilencedik-huszedik század gyermekkorának története*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 27–146.
- Pukánszky Béla (1984): Egy feledésbe merült magyar pedagógus – Zákány József (1785–1857) kísérlete az első magyar nyelvű neveléstudományi rendszer megteremtésére. In: *Pedagógiai Szemle*, 11. sz. 1099–1105.
- S. Szabó József (1926): *A Debreceni Református Kollégium tanárai és legkiválóbb növendékei 1549–1925*. Debrecen.
- Szabó Lőrinc (1945–1957): *Tücsökzene. Rajzok egy élet tájairól*. <https://mek.oszk.hu/01000/01068/01068.htm#96>
- Szathmári Judit (1999): A magyarországi protestáns egyházak az önkényuralom éveiben (Az egyházi autonómia visszaszerzéséért vívott harc 1850–1860). In: Fazekas Csaba (szerk.): *Fiatal egyháztörténészek írásai*. Miskolci Egyetem BTK Újkori Magyar Történeti Tanszék, Miskolc. <http://mek.niif.hu/02000/02082/html/szatmari.htm>
- Tóth László (2013): *A tehetséggondozás és -kutatás története*. Didakt Kiadó, Debrecen. http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/A%20tehetseggondozas_es_kutatas_tortenete.pdf
- Zibolen Endre (1990): Az Organisationsentwurf és a nyolcosztályos magyar gimnázium. In: Horánszky Nándor (szerk.): *Az Ausztriai Gimnáziumok és Reáliskolák Szervezeti Tervezete (Organsationsentwurf)*. In: (1990, szerk.): *A tantervelmélet forrásai*, 12. Budapest, 9–23.
- Zibolen Endre (1984): Entwurf. In: *Magyar Pedagógia*, 84. évf. 2. sz. 149–159.
- Zsigmond Ferenc (1937): *A Debreceni Református Kollégium története 1538(?)–1918*. Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvnyomda-Vállalata. <https://mek.oszk.hu/21700/21711/21711.pdf>

A disszertáció eredményeinek közzélése

Fehér Ágota – Bálint Ágnes (2023): *Önképzőköri tehetséggondozás a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának történetében levéltári jegyzőkönyvek alapján*.

Előadás: XXIII. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2023. október 26–28.

<https://onk2023.ppk.elte.hu/>

Fehér Ágota – Ács Marianna – Bálint Ágnes (2023): *Önképzőkörök régen és most a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának értesítői és évkönyvei tükrében*.

Előadás: Tehetséggondozás egykor és ma – interdiszciplináris megközelítések hazai és nemzetközi kitekintéssel konferencia, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 2023. május 30.

Fehér Ágota – Bálint Ágnes – Ács Marianna (2023): *Tehetséggondozás diákszemmel - a Debreceni Református Kollégium iskolai értesítőiben megjelent visszaemlékezések kvalitatív tartalomelemzése*.

Előadás: Tehetség – Hit – Identitás konferencia,

Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, 2023. május 18.

<https://pk.kre.hu/index.php/esemenyek/tehetseg-hit-identitas-konferencia>

program: *(tanulmány megjelenése folyamatban)*

https://pk.kre.hu/images/thi/2023_05_18_Tehetseg_Hit_Identitas_konferencia_program.pdf

Pap Ferenc – Szetey Szabolcs – Fehér Ágota (2023): *A hittanoktatás mint lelkigondozói kommunikáció.*

Előadás: XVI. Tudatosság a kommunikációban – Varga Gyula emlékkonferencia.

Innováció a kommunikáció oktatásában. Országos szakmai-módszertani tanácskozás

2023. május 19–20. (előadás: 2023. május 19.)

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger, Egészségház u. 4.

<http://komnev.hu/> ; <http://komnev.hu/tudatossag-rendezvenyek/>

<http://komnev.hu/aktualis/>

absztraktkötet:

http://komnev.hu/wp-content/uploads/2023/05/16.-TK-Program-es-absztraktfuzet_v.pdf

magyar nyelvű absztrakt: 36–37. oldal

angol nyelvű absztrakt: [Religious education as pastoral care communication](#) 37. oldal

(tanulmány megjelenése folyamatban)

Fehér Ágota (2023): *A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának tehetség gondozó szellemisége a 19. század 2. felének intézményi törvényei és rendtartási szabályzatai alapján.*

Előadás: 26. Tavasz Szél Konferencia, Miskolc, 2023. május 5–7. (előadás: 2023. május 6.)

https://www.dosz.hu/rendezveny/tavasz_i_szel_konferencia_2023

Fehér Ágota – Ács Marianna (2022): *Önképzőkörök mint a tehesség gondozás terei a Debreceni Református Kollégium 1850–1950 közötti történetében.*

Előadás: Magyar Tudomány Ünnepe – Tudomány: út a világ megismeréséhez c. konferencia, Eötvös József Főiskola, Baja, 2022. november 16. <https://ejf.hu/magyar-tudomany-unnepe-2022>

In: Danubius Noster, 10. évf. 4. sz. 153–168.

https://ejf.hu/sites/default/files/DN/2022/04/12Fehér_Agota-Acs_Marianna-ONKEPZOKOROK_MINT_A_TEHETSEGGONDOZAS_TEREI.pdf

Fehér Ágota (2022): *A Debreceni Református Kollégium Ifjúsági Gyülekezetének szerepe az intézmény tehesség gondozó tevékenységeiben.*

Előadás: Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület XXIV. Nemzetközi Tudományos PhD-Konferenciája, Budapest, 2022. november 17.

<https://peme.hu/2022/10/03/az-egyesulet-2022-november-17-en-rendezi-meg-kovetkezo-xxiv-nemzetkozi-tudomanyos-phd-konferenciat/>

In: Koncz István – Szova Ilona (szerk.): Társadalmi problémaérzékenység – Szakmai megoldáskeresés. Professzorok az európai Magyarországiért. Húsz éve az európai Magyarország tudományos megújulása és a fiatal kutatók szolgálatában. A PEME XXIV. PhD-konferenciájának előadásai. Budapest, 2022, 140–146.

<https://peme.hu/wp-content/uploads/2022/12/PEME-XXIV.-PhD-Konferencia-elektronikus-konyv.pdf>

Fehér Ágota (2023): *S. Szabó József (1862–1944) pedagógusi munkássága: a „szeretet igéjével” való nevelés példája.*

Előadás: „... ilyeneké a mennyek országa...” A hittanoktató és a gyermek a katechézisben c. konferenciája, Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, 2023. január 6. (online)

<https://pk.kre.hu/index.php/1882-a-hittanoktato-es-a-gyermek-a-katechezisben-nemzetkozi-online-konferencia-a-pk-n>

In: Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Reformata Transylvanica, LXVIII. évf. 1. sz. 175–189. DOI: 10.24193/subbtref.68.1 <http://www.studia.ubbcluj.ro/download/pdf/1505.pdf>

Fehér Ágota (2022): *Faith and knowledge in the history of the Reformed College of Debrecen between 1850 and 1950.*

In: Selye János Egyetem XIV. Nemzetközi Tudományos Konferenciája,

Komárno, 2022. szeptember 12. <http://selyetudkonf.ujs.sk/2022-2/meghivo/>

program:

http://selyetudkonf.ujs.sk/wp-content/uploads/2022/09/Program_2022_slov-magy_KeriK-KanczneNagyK-ok-jav.pdf

<https://pf.ujs.sk/hu/archivum/6587-a-selye-janos-egyetem-xiv-nemzetkoezi-tudomanyos-konferenciaja-2022.html>

In: Ambrusné Prof. Dr. Kéri Katalin – Prof. Dr. Józsa Krisztián – Kanczné Nagy Katalin – Mgr. Tóth-Bakos Anita – PaedDr. Borbélyová Diana – Mgr. Mészáros Tímea (szerk.): 14th International Conference of J. Selye University. Pedagogical Sections. Conference Proceedings. Janos Selye University, Komárno, 147–156.

ISBN 978-80-8122-447-8, DOI: <https://doi.org/10.36007/4478.2023.147>

teljes kötet: http://uk.ujs.sk/dl/4478/Zbornik_UJS_2022_pedagogia.pdf

a tanulmány közvetlen linkje: <http://uk.ujs.sk/dl/4478/FEHER.pdf>

a tanulmány adatainak oldala: <http://uk.ujs.sk/dl/4478/FEHER.html>

Fehér Ágota (2022): *A „Lélek által való nemesedés” szolgálata – Református kollégiumok küldetése a tehetségek támogatásában.*

Előadás: Babeş-Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző és Zeneművészeti Kar *Theologia pro scientia et societate* konferenciája, Kolozsvár, 2022. január 13. (online)

In: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Reformata Transylvanica*, LXVII. évf. 2. sz. 213–230. DOI: 10.24193/subbtref.67.2.10

http://studia.ubbcluj.ro/arhiva/abstract.php?editie=THEOLOGIA%20REFORMATA%20TRANSYLVANICA&nr=2&an=2022&id_art=19850 ; <http://www.studia.ubbcluj.ro/download/pdf/1471.pdf>

Fehér Ágota (2023): *Az Ifjúsági Gyülekezet közösségének értékei és szerepük a tanulmányi eredményesség támogatásában a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának történetében.*

Előadás: Babeş-Bolyai Tudományegyetem Református Teológia és Zeneművészeti Kara *Theologia pro scientia et societate II.* konferencia, 2023. január 19. (online)

<https://rt.ubbcluj.ro/theologia-pro-scientia-et-societate-ii-januar-23/>

Fehér Ágota – Bálint Ágnes – Ács Marianna (2022): *A praeceptorii rendszer szerepe a tehetséggondozásban a Debreceni Református Kollégium történetében.*

Előadás: Tehetség – Hit – Identitás konferencia,

Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, 2022. május 26.

<https://pk.kre.hu/index.php/esemenyek/tehetseg-hit-identitas-konferencia>,

program: *(tanulmány megjelenése folyamatban)*

https://pk.kre.hu/images/thi/2022_05_26_Tehetseg_Hit_Identitas_konferencia_program.pdf

Kádár Péter – Sümegei Péterné – Fehér Ágota (2022): *A hit szerepe a képességek kibontakoztatásában a Pécsi Református Kollégium diákjainak élményeiben.*

Előadás: Tehetség – Hit – Identitás konferencia,

Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, 2022. május 26.

<https://pk.kre.hu/index.php/esemenyek/tehetseg-hit-identitas-konferencia>,

program: https://pk.kre.hu/images/thi/2022_05_26_Tehetseg_Hit_Identitas_konferencia_program.pdf
(tanulmány megjelenése folyamatban)

Fehér Ágota (2022): *A tehetség fogalmának megjelenése a Debreceni Református Kollégium iskolai értesítőiben.*

Előadás: 25. Tavaszi Szél Konferencia, Pécs, 2022. május 6–8.

(Pécsi Tudományegyetem és Doktoranduszok Országos Szövetsége szervezésében)

https://dosz.hu/rendezveny/tavaszi_szel_2022

In: Molnár Dániel – Molnár Dóra (szerk.): XXV. Tavaszi Szél Konferencia absztraktkötet 2022. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 553–554.

http://dosz.hu/url/tszk_2022_absztraktkotet

Fehér Ágota (2022): *A Debreceni Református Kollégium a „pedagógia századában” a tehetség-kibontakoztatás tükrében.*

Előadás: XXII. Országos Neveléstudományi Konferencia, Pécs, 2022. november 17–19.
<https://konferencia.pte.hu/hu/onk2022>

absztraktkötet: Steklács János – Molnár-Kovács Zsófia (szerk.): *21. századi képességek, írásbeliség, esélyegyenlőség.* MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság – PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs, 553.

https://konferencia.pte.hu/sites/konferencia.pte.hu/files/ONK_absztraktkotet_2022.pdf

Fehér Ágota (2022): *A tehetségek segítésének útján a Debreceni Református Kollégium történetében.*

Előadás: Fiatal kutatók konferenciája,

Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar, 2022. október 27.

<https://pk.kre.hu/index.php/1837-fiatal-kutato-konferenciaja>

absztraktkötet: https://pk.kre.hu/images/hirek/2022/10/Fiatal_kutatk_absztrakt.pdf

Fehér Ágota (2022): *A Debreceni Református Kollégium tehetségsegítő tevékenységei a trianoni békeszerződést követő évtizedben.*

Előadás: Trianon Doktorandusz Konferencia, Pécs, 2022. november 4.

https://dosz.hu/rendezveny/trianon_doktorandusz_konferenciasorozat_1_allomas_pecs

(Pécsi Tudományegyetem és Doktoranduszok Országos Szövetsége szervezésében)

Fehér Ágota – Bálint Ágnes – Ács Marianna (2022): *Tehetségek kibontakozása a Wolff-féle képességlélektan szemlélete alapján Zákány József pedagógiai rendszerében.*

Előadás: Keresztény Neveléstudományi Konferencia, Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác, 2022. április 27. honlap: <https://avkf.hu/esemeny/kereszteny-nevelestudomanyi-konferencia-3>, program:

https://avkf.hu/wp-content/uploads/2022/04/program_0408_v4.pdf

In: Fehér Ágota – Mészáros László (szerk.): „... megtisztítja azt, hogy több gyümölcsöt hozzon” (Jn 15,2) VIII. Keresztény Neveléstudományi Konferencia. Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác, 22–23.

https://avkf.hu/wp-content/uploads/2022/06/knk_konferenciakotet_vegleges.pdf

Fehér Ágota (2022): *A „pataki modell” szellemisége a Debreceni Református Kollégium történetében.*

Előadás: Iskola a határon – III. Neveléstudományi és Neveléslélektani Konferencia. Tokaj-Hegyalja Egyetem, Sárospatak, 2022. május 19. <https://unithe.hu/iskola-a-hataron/>, program:

https://unithe.hu/wp-content/uploads/2022/05/Iskola-a-hataron-program_vegleges_online.pdf

absztraktkötet: <https://online.fliphtml5.com/cudlu/fwpz/#p=1>

(*tanulmány megjelenése folyamatban*: Sárospataki Pedagógiai Füzetek)

Fehér Ágota (2022): *A tehetségsegítés forrásai a Debreceni Református Kollégium történetében.*

Előadás: III. Oktatás határhelyzetben konferencia. Egy évtized kihívásai, változásai a pedagógusképzés és a neveléstudományok területén konferencia. Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, 2022. március 11–12. (online, 2022. március 11.)

<https://sites.google.com/partium.ro/iii-oktats-hatrhelyzetben-konf/f%C5%91oldal>

A konferencia programja: <https://sites.google.com/partium.ro/iii-oktats-hatrhelyzetben-konf/a-konferencia-programja>

In: Bordás Andrea – Domján Mária Katalin (szerk.): Egy évtized kihívásai, változásai a pedagógusképzés és a neveléstudományok területén. III. Oktatás Határhelyzetben konferencia – absztraktkötet. Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, 30.

<https://drive.google.com/file/d/1WCH5UXd49M3eF4JoGs7cvQgw1KkMuwOX/view>

(*tanulmány megjelenése folyamatban*)

Fehér Ágota – Bálint Ágnes (2022): *Tehetséggondozás a Pécsi Református Kollégiumban régen és most évkönyvek üzenetei nyomán.*

In: Danubius Noster – Az Eötvös József Főiskola tudományos folyóirata, X. évf. 1–2. sz. 43–62.

https://ejf.hu/sites/default/files/DN/2022/DNlapszam2022-1_2.pdf

DOI: 10.55072/DN.2022.1-2.43

a cikk közvetlen linkje: https://ejf.hu/sites/default/files/DN/2022/FeherAgota-BalintAgnes_TEHETSEGGONDOZASAPECSI.pdf

Fehér Ágota (2022): *Református kollégiumok a tehetséggondozás szolgálatában.*

XIII. Nemzetközi Tudományos Konferencia. Selye János Egyetem, Komárno, 2021. szeptember 8–9. <http://selyetudkonf.ujs.sk/>

In: Csehiova Agata – Tóth-Bakos Anita – Strédl Terézia – Nagy Melinda (szerk.): 13th International Conference of J. Selye University. Pedagogical Sections. Conference Proceedings. Janos Selye University, Komárno, 25–36. <http://uk.ujs.sk/dl/4096/Feher.html>

DOI: <https://doi.org/10.36007/4096.2022.25>

a tanulmány közvetlen linkje: <http://uk.ujs.sk/dl/4096/Feher.pdf>

Fehér Ágota (2021): *Tehetséggondozás és érzelmi biztonság.*

In: Magyar Református Nevelés, XXIII. évf. 4. sz. 93–104.

<http://www.refpedi.hu/mrn2021/4/#page=1>

<http://www.refpedi.hu/mrn2021/4/#page=93>

Pap Ferenc – Kovács Tibor Attila – Lehoczky Mária Magdolna – Tóth Etelka – Fehér Ágota (2021): *Tehetségek hite és a kibontakozást segítő keresztyén pedagógusi kommunikáció – Tehetséggondozás a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karán.*

In: Balázs László (szerk.): Digitális kommunikáció és tudatosság. [A kommunikáció oktatása 13.] Hungarovox Kiadó, Budapest, 159–170.

http://komnev.hu/wp-content/uploads/2021/02/TK13print_vegleges.pdf

előadás: XIII. Tudatosság a kommunikációban. Személyközi és médiakommunikációs tudatosság az iskolában. Országos szakmai-módszertani tanácskozás.

Eszterházy Károly Egyetem, Eger, 2020. május 15.

<http://komnev.hu/tudatossag-rendezvenyek/>

Fehér Ágota (2021): *A képességek kibontakoztatásának segítése kisgyermekkorban a tehetséggondozás 19-20. századi magyarországi gyökereinek üzenete nyomán.*

Előadás: Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kar *Elméletek és gyakorlatok a kora gyermekkori nevelés történetében* konferenciája, Hajdúböszörmény, Désány I. u. 1–9. 2021. október 18. (online) <https://gygyk.unideb.hu/hu/node/976>

Fehér Ágota (2021): *A tehetségsegítés gyökerei: a gyermeki érdeklődés sajátosságai Nagy László (1857–1931) munkásságának üzeneteiben.*

In: Tehetség – Hit – Identitás konferenciakötet. (megjelenés folyamatban)

Fehér Ágota (2021): *Az érdeklődés szerepe és motívumai a 20. sz. kezdetétől napjaink pozitív pedagógiai szemléletéig a tehetségsegítés tükrében.*

In: Szarka Emese (szerk.): Pozitív pedagógia és nevelés konferencia kötet II., Mental Focus Kft., 90–94.

https://pozitivpedagogia.hu/wp-content/uploads/2021/11/ppnp_2021_konferenciakotet_2_final.pdf

Fodor Szilvia – Páskuné Kiss Judit – Máth János – Fehér Ágota (2021): *A tanórán és iskolán kívüli tanulási elfoglaltságok motivációjának kvalitatív vizsgálata kiemelkedő kognitív képességű tanulóknál.*

In: Magyar Pszichológiai Szemle, LXXVI. évf. 2. sz. 393–420.

<https://akjournals.com/view/journals/0016/76/2/article-p393.xml>